

Na'e hanga 'e he anga'ofa 'a Sēini 'o ako'i au 'i ha ngaahi me'a mahu'inga lahi. Na'e 'ikai ke u fu'u matu'otu'a, ka na'á ne fu'u fakalaumālie mo fakapotopoto. 'Oku hanga 'e he malí 'o 'omi 'a e 'ātakai totonu ke ikuna'i ai ha fa'ahinga faka'amu siokita. 'Oku ou tui ko e taha e 'uhinga 'oku fale'i ai ke ke mali 'i ho'o kei talavou' ke ta'ofi hano fakatupulaki ha fa'ahinga anga 'e faingata'a hano liliu.

'Oku ou faka'ofa'ia 'i ha tangata 'oku te'eki ai ke ne fili ke kumi hano hoa ta'engata' pea tangi hoku lotó ma'á e kau fafine 'oku te'eki ke nau malí. 'E 'i ai ha ni'ihi 'o kimoutolu 'e ongo'i li'ekina mo 'ikai fakahounga'i pea 'ikai ke ke 'ilo pe 'e anga fēfē ha'o ma'u e ngaahi tāpuaki 'o e malí mo ha fānau 'i ho fāmilí. 'Oku faingofua e me'a kotoa ki he 'Eikí, pea 'okú Ne tauhi 'Ene tala'ofa kuó Ne ue'i 'Ene kau palōfitá ke fakahaá. Ko ha vaha'a-taimi lōloa 'a 'itāniti. Tui ki he ngaahi tala'ofa ko iá, pea mo'ui taau ke ma'u kinautolu pea 'e lava 'e he 'Eikí 'o fakahoko ia 'i ho'o mo'uí 'i Hono taimi pē 'O'ona. Ko e mo'oni te ke ma'u 'a e tāpuaki kotoa pē kuo tala'ofa mai 'okú ke taau ke ma'ú.

Kātaki 'o fakamolemole'i au he'eku lea ki hoku uaifi fisifisimu'a ko Sēini, ka 'okú ma hoko ko ha fāmilí ta'engata. Na'á ne fiefia ma'u pē, peá ne hoko iá ko 'ene tokoni ki he ni'ihi kehé. Pea a'u pē ki he'ene puke lahí, na'á ne lotu ma'u pē he pongipongi 'o kole ki he Tamai Hēvaní ke tatakí ia ki ha taha te ne lava 'o tokoni'i. Na'e toutou tali ma'u pē 'a e lotu fakamātoato ko iá. Na'e fakama'ama'a e kavenga 'a ha tokolahi; pea fakafiefia'i 'enau mo'uí. Na'e tāpuekina ma'u pē ia he'ene hoko ko ha me'angāue ne tatakí 'e he 'Eikí.

'Oku ou 'ilo'i e 'ofa ki ha 'ofefine 'o e Tamai Hēvaní ne anga'ofa mo mo'ui mateaki 'i he tu'unga angatonu 'o e fefiné. 'Oku ou 'ilo'i pau 'i he'ema toe fesiofaki he kaha'ú 'i he tafa'aki 'e taha 'o e veilí, te ma 'ilo'i ai 'oku toe lahi ange 'ema fe'ofa'akí. 'E toe lahi ange 'ema hounga'ia, hili hono fakamavahevahe'i kimaua he taimi ni 'e he veilí. 'I he huafa 'o Sisū Kalaisí, 'ēmeni. ■

Fai 'e 'Eletā D. Todd Christofferson

'O e Kōlomu 'o e Kau 'Aposetolo 'e Toko Hongofulu Mā Uá

Ko Kimoutolu 'Oku ou 'Ofa ai, 'Oku ou Valoki'i mo Tautea'i

'E lava 'e hono kātaki'i ko ia 'o e tautea' 'o fakalelei'i mo teuteu'i kitautolu ki ha ngaahi monū'ia fakalaumālie ma'ongo'onga ange.

'Oku lahi e me'a 'oku 'amanaki mai 'etau Tamai Hēvaní meiate kitautolú. 'Oku hā 'Ene 'amanaki kiate kitautolú 'i he ngaahi lea ko 'eni ne folofola 'aki 'e Hono 'Alo ko Sisū Kalaisí: "Ko ia, 'oku ou faka'amu ke mou haohaoa 'o hangē pē ko aú, pe hangē ko e haohaoa ho'omou Tamai 'a ia 'oku 'i he langí" (3 Nifai 12:48). 'Okú Ne fokotu'u mai te Ne fakamā'oni'oni kitautolu ke tau lava 'o "kātaki'i ha nāunau fakasilesitale" (T&F 88:22) pea "nofo 'i hono 'aó" (Mōsese 6:57). 'Okú Ne 'afio'i 'a e me'a 'oku fie ma'ú, pea 'okú Ne 'omi 'ene ngaahi fekaú mo e ngaahi fuakavá, me'afoaki 'o e Laumālie Mā'oni'oní, kae mahu'inga tahá, 'a e Fakalelei mo e Toetu'u 'a Hono 'Alo 'ofa'angá.

'I he ngaahi me'á ni kotoa, ko e taumu'a 'a e 'Otuá kiate kitautolu ko 'Ene fānau, ke tau lava 'o a'usia 'a e fiefia taupotu tahá, pea nofo mo Ia 'o ta'engata, pea hoko 'o hangē pē ko Iá. 'I he ngaahi ta'u lahi he kuohilí

na'e fakamatala'i mai 'e 'Eletā Taleni H. 'Oakesi, "Ko e Fakamaau Faka'osí 'oku 'ikai ko hano fakafuofua'i pē 'a e fakakātoa 'o 'etau ngaahi ngāue lelei pe ngāue koví—'o e me'a kuo tau *faí*. Ka ko hano fakahā ia 'o e ola aofangatuku 'o 'etau ngaahi ngāue mo 'etau fakakaukaú—ko e me'a kuo tau *a'usiá*. 'Oku 'ikai fe'unga ke tau muimui pē ki he ngaahi me'a 'oku faí. Ko e ngaahi fekaú, ngaahi ouaú, mo e ngaahi fuakava 'o e ongoongolelei, 'oku 'ikai ko ha lisi ia 'o e ngaahi me'a 'oku fie ma'u ke fakahū ki ha 'akauni fakalangi. Ko e ongoongolelei 'o Sisū Kalaisí ko ha palani ia 'okú ne fakahā mai kiate kitautolu 'a e founga ke tau [a'usia] ai e tu'unga 'oku finangalo 'a 'etau Tamai Hēvaní ke tau a'usiá."¹

Ko e me'a fakamamahí, he 'oku tokolahi e kau Kalisitiané 'i onopooni 'oku 'ikai ke nau fakahā'i 'oku lahi e ngaahi me'a 'oku fie ma'u 'e he 'Otuá meiate kinautolu 'oku tui kiate Iá, ka 'oku nau lau Ia ko ha taha ngāue fakatamaio'eiki "okú ne feau 'enau

fie ma'ú 'i hono fekau 'i atú" pe ko ha tokotaha fai fale 'i ko hono fatongiá ke tokoni 'i e kakaí ke nau "ongó 'i lelei 'ia 'iate kinautolu."² Ko ha fakakaukau fakalotu 'oku "ikái fakangalingali 'ene liliu 'a e mo'uí."³ Ka na'e pehē 'e ha tokotaha fa'u tohi, "Ka 'i hono fakafehoanaki, 'oku 'ikái kole mai pē e 'Otuá 'oku hā 'i he tohi folofola faka-Hepeluú mo faka-Kalisitiané ke tau fai pē ha tukupā, ka ke foaki 'etau mo'uí. 'Oku ngāue 'a e 'Otuá ia 'o e Tohi Tapú 'i he mo'uí mo e maté, kae 'ikái ko e failleleí pē, pea 'okú Ne fie ma'u e feilaulau 'i he 'ofá, kae 'ikái faka'apē pē."⁴

'Oku ou fie lea ki ha tō'onga mo'ui mo ha founga 'oku fie ma'u ke tau ma'u kapau 'oku tau loto ke feau 'a e ngaahi 'amanaki 'oku fai mai 'e he Tamai Hēvaní. Ko 'eni ia: loto fiemālie ke tali 'a e fakatonutonú pea feinga foki ke ma'u ia. 'Oku fie ma'u e fakatonutonú kapau 'oku tau fie fakatatau 'etau mo'uí ki he "[tangata haohaoá] 'o fakatatau ki hono lahi 'a e foaki 'a Kalaisí" ('Efesō 4:7). Na'e lea 'a Paula 'i he fakatonutonu pe tautea fakalangí, "He ko ia 'oku 'ofa ki ai 'a e 'Eikí 'okú ne tautea" (Hepelū 12:6). Neongo 'oku fa'a faingata 'a ke kātaki 'i mo'oni, ka 'oku totonu ke tau fiefia he 'oku fie fakamoleki 'e he 'Otuá hono taimí mo e iví ke fakatonutonu kitautolu.

'Oku tolu 'a e taumu 'a 'o e fakatonutonu fakalangí: (1) ke fakaloto 'i kitautolu ke fakatomala, (2) ke fakalelei 'i mo fakamā'oni'oni 'i kitautolu, pea (3) toe fakatonutonu hotau hala 'i he mo'uí ke fenāpasi mo e me'a 'oku 'afio 'i 'e he 'Otuá ko ha hala 'oku lelei angé.

Fakakaukau angé ki he fika 'uluakí, ki he me'a kotoa kau ki he fakatomalá, ko e tu'unga ia 'oku fie ma'u ki he fakamolemolé mo e ma'á. Na'e pehē 'e he 'Eikí, "Ko kinautolu 'oku ou 'ofa aí, 'oku ou valokí 'i mo tautea 'i: ko ia ke ke fai feinga mo fakatomala" (Fakahā 3:19). Pea na'á Ne toe folofola, "Pea 'oku 'aonga ke tautea 'i 'a hoku kakaí kae 'oua ke nau ako ke talangofua, 'o kapau 'e fie ma'u, ko e tupu mei he ngaahi me'a te nau mamahi 'ia aí" (T&F 105:6; vakai foki, T&F 1:27). 'I ha fakahā he 'aho

kimui ní, na'e fekau ai 'e he 'Eikí ki ha kau taki 'e toko fā kuo fuoloa 'enau ngāue he Siasí ke nau fakatomala (pea 'e pehē pē ha 'ane fekau mai ki hatau tokolahi) 'i he 'ikái ako 'i totonu 'enau fānaú 'o "fakatatau ki he ngaahi fekaú" pea mo e 'ikái ke "faivelenga lahi ange 'i 'apí" (vakai, T&F 93:41–50). Na'e fakatomala 'a e tokoua 'o Sēletí 'i he Tohi 'a Molomoná 'i he taimi na'e 'afio mai ai 'a e 'Eikí 'i ha kongá 'ao 'o fefolofolai mo ia " 'i he houa 'e tolu . . . pea valokí 'i ia koe'uhí ko e 'ikái te ne manatu ke ui ki he huafa 'o e 'Eikí" ('Eta 2:14). Koe'uhí he na'e tali lelei 'e he tokoua 'o Sēletí 'a e valoki fefeka ko 'ení, na'e foaki leva kiate ia kimui ai 'a e faingamālie ke mamata pea fakahinohino 'i ia 'e he Huhu 'i na'e kei sino fakalaumālie pē (vakai, 'Eta 3:6–20). Ko e fua 'o e valokí 'a e 'Otuá ko e fakatomalá, 'a ia 'e iku ki he angatonú (vakai, Hepelū 12:11).

Makehe mei hono faka 'ai'ai 'etau fakatomalá, 'e lava 'e hono kātaki 'i mo'oni 'a e valokí 'o fakama'a mo teuteu 'i kitautolu ki ha ngaahi monū 'ia fakalaumālie lahi ange. Na'e folofola e 'Eikí, "Oku totonu ke sivi 'i 'a hoku kakaí 'i he ngaahi me'a kotoa pē, koe'uhí ke teuteu 'i 'a kinautolu ke nau ma'u 'a e nāunau 'a ia kuó u teuteu mo'onautolú, 'io 'a e nāunau 'o Sai-oné; pea ko ia ia 'e 'ikái te ne kātaki 'i 'a e tautea 'oku 'ikái te ne fe'unga mo hoku pule'angá" (T&F 136:31). Na'á Ne folofola 'i ha feitu'u 'e taha, "He ko kinautolu kotoa pē 'oku 'ikái te nau lava 'o kātaki 'i 'a e tautea 'i, kae faka'ikái 'i aú, 'oku 'ikái lava ke fakamā'oni'oni 'i 'a kinautolu" (T&F 101:1–5; vakai foki, Hepelū 12:10). Hangē ko e lea 'a 'Eletā Paula V. Sionisoni he pongipongi ní, 'oku totonu ke tau tokanga ke 'oua na'a tau fehi 'a ki he ngaahi me'a tofu pē ko ia 'oku nau tokoni ke tau 'ai kiate kitautolu 'a e natula faka-'Otuá.

Na'e fokotu'u 'e he kau muimui 'o 'Alamaá ha kolo 'o Saione 'i Heilami, ka na'a nau iku ki he nofo pōpulá. Na'e 'ikái tuha mo kinautolu ke nau faingata 'a ia—'ikái 'aupito—ka 'oku pehē 'e he fakamatalá:

"Ka neongo iá, na'e 'afio 'i 'e he 'Eikí 'oku taau ke valokí 'i 'a hono

kakaí; 'io, 'okú ne sivi 'i 'enau kātaki mo 'enau tuí.

"Ka neongo iá—ko ia ia 'oku falala kiate iá, 'e hiki hake ia 'i he 'aho faka'osí. 'Io, pea na'e hoko pehē ki he kakaí ni" (Mōsaia 23:21–22).

Na'e fakamālohia kinautolu 'e he 'Eikí pea fakama'ama'a 'enau kavengá 'o a'u ki ha tu'unga na'e 'ikái te nau toe loko ongo 'i 'a e kavenga 'i honau tu'á, pea a'u ki ha taimi na'e fakahaofi kinautolu (vakai, Mōsaia 24:8–22). Na'e toe tupulaki lahi ange 'enau tuí 'i he me'a ne nau a'usiá, pea nau fiefia ma'u pē 'i he fehokotaki makehe mo e 'Eikí.

'Oku toe faka'aonga 'i 'e he 'Otuá ha founga 'e taha ki he tautea pe fakatonutonú ke tatakí kitautolu ki ha kaha'u 'oku 'ikái ke tau lava 'o sio ki ai he taimí ni, ka 'okú Ne 'afio 'i e hala 'oku lelei ange kiate kitautolú. Na'e fakamatala 'a 'Eletā Hiu B. Palauni, ko ha mēmipa fuoloa 'o e Toko Hongo-fulu Mā Uá pea ko ha tokoni 'i he Kau Palesitenisí 'Uluakí 'o kau ki ha me'a ne hoko fakatāutaha kiate ia. Na'á ne fakamatala ki ha 'ane fakatau ha ki 'i faama li'aki 'i Kānata he ngaahi ta'u lahi kuohilí. 'I he'ene takai holo 'o fakama'a mo monomono 'ene fāmá, na'á ne a'u mai ai ki ha fu'u fuamelie ne mā'olunga ange he fute 'e onó pea 'ikái ke fua, ko ia na'á ne 'auhani fefeka ia, 'o tuku pē ha fanga ki 'i va'a si'isi'i. Pea hangē na'á ne sio ki ha lo'imata he fanga ki 'i va'á 'o hangē 'oku tangi mo lea ange 'a e fu'u fuamelie 'o pehē,

"Ko e hā kuó ke fai ai 'eni kiate aú? Na'e faka'ofa'ofa 'eku tupú. . . ka ko 'eni kuó ke hanga 'e koe 'o tā hifo au. 'E sio lalo mai kiate au 'a e fu'u 'akau kotoa pē he ngoué . . . Ko e hā kuó ke fai ai 'eni kiate aú? Ne u pehē 'e au ko e tangata tauhi ngoue koe hení."

[Na'e tali atu 'e 'Eletā Palauni], "Sio mai ki 'i fu'u fuamelie, ko e tangata tauhi ngoue au 'i hení, pea 'oku ou 'ilo 'i 'a e me'a 'oku ou loto ke ke a'usiá. Na'e 'ikái ke u fakatau-mu'á ke ke hoko ko ha fu'u 'akau fua pe ko ha fu'u 'akau fakamalu-malu. Ko hoku lotó ke ke hoko ko ha ki 'i fu'u fuamelie, pea 'e 'i ai e 'aho te ke fonu ai 'i he fuá, pea te ke pehē mai kiate au, 'Mālō 'aupito Tangata Tauhi Ngoue 'a ho'o ma'u

ha 'ofa fe'unga ke ke 'auhani aú.”

Hili ha ngaahi ta'u lahi na'e hoko 'a 'Eletā Palauni ko ha 'ōfisa pule 'i he mala'etaú 'i he Kau Sōtia Kānatā 'o ngāue 'i 'Ingilani. 'I he taimi ne lavea ai he taú ha 'ōfisa mā'olunga, na'e kau 'a 'Eletā Palauni 'i he faingamālie ke hoko ko ha senialé, pea na'e fekau'i mai ke ne 'alu ki Lonitoni. Pea neongo na'e taau 'a 'Eletā Palauni ke hoko ko ha seniale, ka na'e 'ikai ke ne ma'u ia koe'uhí ko 'ene Māmongá. Na'e tala-ange 'e he seniale pulé kiate ia, “Oku 'i ai ho'o totonu ki he lakangá, ka he 'ikai ke u 'oatu ia kiate koe.” Ko e me'a ko ia ne nofo 'a Palesiteni Palauni 'o faka'amua, lotua mo teuteu ki ai 'i ha ta'u 'e 10, kuo mole ia he taimi pē ko iá koe'uhí ko ha matu'aki filifilimānako. 'I he hoko atu e talanoa 'a 'Eletā Palauní, na'á ne manatu ai 'o pehē:

“Na'á ku heka 'i he lēlué 'o foki atu . . . kuo lavea hoku lotó, pea 'i ai mo e loto 'itá. . . 'I he'eku a'u atu ki hoku tēnití, . . . ne u tolongi atu hoku kepí ki he funga mohengá. Na'á ku kuku hoku tuké, pea 'ū'ūnifo mo sio ki he langí. Ne u pehē, “'E 'Otuá, ko e hā kuó ke fai ai 'eni kiate au? Kuó u 'osi fai 'a e me'a kotoa pē ne u lava ke a'u-sia ai 'a e taumu'a ko 'ení. 'Oku 'ikai ha me'a na'e mei lava ke u fai—'a ia na'e totonu ke u fai—kuo te'eki ai ke u fai. Ko e hā kuó ke fai ai 'eni kiate aú?” Na'á ku 'i he 'ahu 'o e mamahí.

“Na'á ku toki ongo 'i leva ha le'o, pea na'á ku 'ilo'i 'a e le'o ko iá. Ko e le'o pē ia 'o okú, pea na'e pehē mai 'a e le'ó, “Ko e tangata tauhi ngoue au hení. 'Oku ou 'ilo'i 'a e me'a 'oku ou loto ke ke fai.' Na'e mato'o atu meiate au 'a e loto 'itá, pea na'á ku tū'ulutui hifo 'i he ve'e mohengá 'o kole fakamolemole koe'uhí ko 'eku loto ta'ehounga iá. . . .

“. . . Pea ko e 'osi 'eni ha meimei ta'u 'e 50, 'oku ou hanga hake ai ki he ['Otuá] mo pehē ange, 'Mālō 'aupito Tangata Tauhi Ngoue, ho'o 'auhani aú, 'a ho'o ma'u ha 'ofa fe'unga ke ke lava 'o 'ai ke u mamahí.’”⁵

Na'e 'afio'i 'e he 'Otuá 'a e me'a 'e a'u ki ai 'a Hiu B. Palauní pea mo e me'a 'oku fie ma'u ke a'u ki aí, peá Ne toe fakatonotonu hono halá 'o teuteu'i ia ki he lakanga

faka'aposetolo toputapú.

Kapau te tau holi mo'oni mo feinga ke fakahoko e ngaahi 'amanaki lahi 'etau Tamai Hēvaní, te Ne fakapapau 'i 'oku tau ma'u kotoa e tokoni 'oku tau fie ma'ú pe ko e fakafiemālie, fakamālohia, pe tautea'i. Kapau te tau loto ke tali, 'e hoko mai e fakatonotonu 'oku fie ma'ú 'i ha founga kehekehe mo e ngaahi ma'u'anga tokoni kehekehe. 'E lava ke hoko mai ia 'i he founga 'etau lotú 'i he folofola mai 'a e 'Otuá ki hotau 'atamaí mo e lotó 'i he Laumālie Mā'oni'oní (vakai, T&F 8:2). 'E lava ke fou mai ia 'i he founga “'Ikai” ko e tali 'o e lotú pe kehe ia mei he me'a na'a tau 'amanaki ki aí. 'E hoko mai e valokí 'i he'etau ako e folofolá 'o

fakamanatu'i mai e ngaahi tōnounou, talangata'á, pe ngaahi me'a kuo 'ikai ke tau toe faí.

'E lava ke fakafou mai 'a e fakatonotonú 'i he ni'ihi kehé, tautautefito kiate kinautolu 'oku ue'i 'e he 'Otuá ke fakahoko 'etau fiefiá. Kuo tuku mai 'i he Siasí he 'ahó ni 'a e kau 'aposetolo, palōfita, pēteliake, pīsope, mo e ni'ihi kehe 'o hangē pē ko e kuonga mu'á, “Ko hono fakahaohaoa 'o e kakai mā'oni'oní, mo e ngāue fakafaipekaú, ke langa hake 'a e sino 'o Kalaisí” (Efesō 4:11–12). Mahalo 'e hoko ha ngaahi lea 'i he konifelenisí ni ko ha ui kiate koe ke ke fakatomala pe liliu, pea kapau te ke talangofua ki ai 'e hiki hake koe ki ha tu'unga 'oku mā'olunga ange. Te tau lava ke

fetokoni'aki ko e kāingalotu 'o e Siasí; he ko e taha ia e tefito'i taumu'a na'e fokotu'u ai 'e he Fakamo'uí 'a e siasí. Neongo te tau fepaki mo ha fakaanga fakamamahi mei he kakai 'oku 'ikai ke nau toka'i pe 'ofa'i kitautolú, 'e tokoni ke ngāue 'aki ha angavaivai fe'unga ke fakakaukau ki he tūkunga ko iá pea ako ha me'a mei ai.

'E lava ke ha'u 'a e fakatonutonú mei ho hoá, kae fakatauange pē 'i he lea lelei mo fakafiemālie. Na'e manatu'i 'e 'Eletā Lisiate G. Sikoti 'a ia na'e toki lea atú ha taimi he kamata mai 'ene nofo malí 'i hono hanga 'e hono uaifí ko Sēiní, 'o fale'i ia ke sio hangatonu ki he kakai he taimi 'oku lea ai kiate kinautolú. Na'á ne talaange, "Okú ke fa'a sio koe ki he falikí, ki he 'ató, matapā sio'atá, mo e feitu'u kehekehe kae 'ikai pē ki honau fofongá." Na'á ne tali lelei 'a e ki'i valoki anga'ofa ko iá, pea na'e 'aonga lahi ia ki he'ene fale'í mo e ngāue mo e kakai. Pea 'i he'eku ngāue fakafaipekau taimi kakato he taimi 'o Palesitani Sikoti, 'oku ou fakapapau'i atu na'á ne sio hangatonu ki he mata 'o e tokotaha na'á na talanoá. Te u toe lava 'o fakalahi atu ko e taimi ko ia 'e fie ma'u ai 'e ha taha ha fakatonutonú, 'e lava ke toe ongo ange ho'o sio hangatonú.

'E lava pea kuo pau ke fakatonu-tonu 'e he mātu'á pea a'u ki hono valoki'i 'enau fānaú, ke 'oua na'a nau mo'ulaloa ki he filí 'a ia 'oku 'ikai ke ne anga'ofa mo hono kau poupou. Na'e fakatokanga'i 'e Palesitani Poiti K. Peeke ko e taimi ko ia 'oku 'i ai ha taha 'okú ne 'i ha tu'unga ke fai ha fakatonutonú ka 'oku 'ikai ke ne fai iá, 'oku siokita ia. Manatu'i 'oku totonu ke fai e fakatonutonú 'i he taimi totonu, 'i ha lea māsila pea mahino, "o ka ue'i ke fai pehē 'e he Laumālie Mā'oni'oni; pea hili ia ke toki fakahā ange 'a e 'ofa lahi kiate ia kuó ke valoki'í telia na'á ne lau koe ko hono fili" (T&F 121:43).

Manatu'i kapau te tau fakafepaki'i 'a e fakatonutonú, 'e 'i ai leva e ni'ihia he 'ikai ke nau toe fai ia ki he ni'ihia kehé, neongo 'enau 'ofa 'iate kitautolú. Kapau 'e hokohoko 'a e 'ikai ke tau liliu hili e valoki 'a

e 'Otuá 'ofá, te Ne pehē pē foki mo Ia. Na'á Ne folofola mai, "He 'ikai ke fāinga ma'u ai pē 'a hoku Laumālie mo e tangatá" ('Eta 2:15). Ka 'oku totonu ko e lahi taha hotau valoki'í 'oku ha'u pē ia mei loto—'oku totonu ko ha'atau fakatonutonú pē kitautolu. Ko e taha e ngaahi founga 'a hotau kaungā ngāue ko ia kuo pekia ko Siosefa B. Uefiliní, na'á ne hoko ai ko ha ākonga ma'a mo fakatōkilaló, ko hono vakai'i 'ene faifatongia 'i he ngāue mo e me'a kotoa pē ne vahe ange ke faí. 'I he'ene faka'amu ke fakahoifua ki he 'Otuá, na'á ne fakapapau ai ke ako 'a e me'a te ne lava 'o fai ke lelei angé peá ne ngāue faivelenga leva 'i hono mo'ui 'aki 'a e lēsoni takitaha.

Te tau lava kotoa 'o lava'i 'a e ngaahi 'amanaki lahi 'a e 'Otuá 'o tatau ai pē pe 'oku lahi pe si'isi'i e me'a 'oku tau malavá mo e talēniti 'oku tau ma'ú. Na'e fakapapau'i mai 'e Molonai, "Pea kapau te mou fakafisi 'a kimoutolu mei he anga ta'e-mā'oni'oni kotoa pē, pea 'ofa ki he 'Otuá 'aki homou iví, 'atamáí, mo e mālohí kotoa pē, pea 'e toki fe'unga 'a e 'alo'ofa 'a [e 'Otuá] kiate kimoutolu, koe'uhí ke tupu 'i he'ene 'alo'ofá 'a ho'omou haohaoa 'ia Kalaisí"

(Molonai 10:32). 'E hanga 'e he'etau feinga mātēaki mo faivelengá 'o 'omi 'a e 'alo'ofa mālohi mo fakaivia ko 'ení, ki ha ngāue 'oku kau ai e fakavaivai ki he tautea mei he to'ukupu 'o e 'Otuá 'oku tupu ai 'a e fakatomala kakato mo fakamātoató. 'Ofa ke tau lotua ke ma'u 'Ene fakatonutonú 'ofa mo fakalaumālie.

Fakatauange 'e tokoni'i kimoutolu 'e he 'Otuá 'i ho'omou feinga ke a'usia 'Ene ngaahi fakatetu'a mā'olunga kiate kimoutolú mo foaki atu e fiefia kakato mo e melino 'oku muiaki aí. 'Oku ou 'ilo te tau lava 'o taha mo e 'Otuá mo Kalaisi. 'Oku ou fakamo'oni 'o kau ki he'etau Tamai Hēvaní mo Hono 'Alo 'Ofa'angá pea mo e fiefia 'oku tau ma'u koe'uhí ko Kinaua, 'i he loto fakatōkilalo mo e 'ilo pau, 'i he huafa 'o Sīsū Kalaisí, 'ēmení. ■

MA'U'ANGA FAKAMATALÁ

1. Dallin H. Oaks, "Ko e Tukupa ke Hoko 'o Pehē," *Liahona*, Sānuali 2001, 40.
2. Kenda Creasy Dean, *Almost Christian: What the Faith of Our Teenagers Is Telling the American Church* (2010), 17.
3. Dean, *Almost Christian*, 30; see also Christian Smith and Melinda Lundquist Denton, *Soul Searching: The Religious and Spiritual Lives of American Teenagers* (2005), 118–71.
4. Dean, *Almost Christian*, 37.
5. Hugh B. Brown, "Ko e Fu'u Fuamelii," *Liahona*, Mā'asi 2002, 22, 24.